

“..... ในความควบคุมของคุณป๋วยและคุณกรรทอง พนักงานส่วนคั่นคว้าได้ช่วยทำงานอยู่ด้วย กันจนค่ำมืดเป็น เวลาแรมเดือน ได้ร่วมทุกข์ร่วมสุขสนุกสนานกันอย่าง เต็มที่ ไม่มีวันจะลืมได้.....”

“.....การเปลี่ยนแปลงของห้องสมุดนั้น นอกจาก ห้องสมุดต้องการจะทำหน้าที่ให้บริการผู้ใช้ ให้ดีที่สุดแล้ว อาจกล่าวได้ว่า ส่วนใหญ่เกิดจากความต้องการของผู้ใช้ เองด้วย...”

คนเก่าเล่าเรื่อง - ๕

...แล้วเราก็มียุคห้องสมุด...

โดย กัทลี สมบัติศิริ

มีผู้ถามดิฉันบ่อย ๆ ว่า มาเข้าทำงานตั้งแต่เมื่อไหร่ ถ้าเดาเดาเดาว่าจะหลอกถามอายุ ก็พยายามตอบเลี่ยงไปเสีย แต่ถ้าเป็นคนกันเองก็ตอบไปตามจริงว่า ตั้งแต่ปี 2487 เมื่อได้รับ คำตอบ ผู้ถามก็มักจะกล่าวเป็นเชิงรำพึงว่า “ผมเพิ่งเกิด” หรือที่ร้ายยิ่งกว่านั้นก็ว่า “ผมยังไม่เกิด” คำพูดเหล่านี้ทำให้ดิฉันย้อนถามตัวเองบ้างว่า ช่วงเป็นเวลานานถึงเพียงนั้นเทียวหรือ ไม่น่าเชื่อเลย

ส่วนคั่นคว้า

ยังจำได้ เมื่อดิฉันเรียนจบได้เพียงเดือน เดียว ก็มาเข้าทำงานทันที ขณะนั้นยังเป็นเวลา ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ทำงานธนาคาร ยังอยู่ที่ตึกช่องกงแบงค์ ถนนเจริญกรุง และ ท่านวิวัฒน์ ๖ (หม่อมเจ้าวิวัฒน์ไชย ชาญเดช หรือพระองค์ เจ้าวิวัฒน์ไชย) เป็นผู้ว่าการ ท่านทรงกล่าวแก่ ดิฉันว่า “เรียนอักษรศาสตร์มา ให้ไปอยู่กับ คุณประหยัดเขาที่ส่วนคั่นคว้า” ส่วนคั่นคว้า สมัยนั้น (หรือฝ่ายวิชาการสมัยนี้) นอกจากคุณ ประหยัด บุรณศิริ ที่เป็นหัวหน้าส่วนแล้วยังมี

ผู้เขียน กับอาคันตุกะผู้หนึ่ง ที่ไหนไปรดดูเอาเอง

คุณประยูร บุรณศิริ คุณประสาร คุณะติลก และคุณอนันต์ บัจฉิมานนท์ คิดกันจึงเป็นคน
ที่ 5

งานที่ได้รับมอบหมายให้ ทำมี หลาย อย่าง
แต่งงานที่นำความหนักใจมาให้คือ งานที่คุณ
ประยูร ให้ช่วยทำ ได้แก่การอ่านข่าวรอยเตอร์
ที่พิมพ์บนกระดานเก่า ๆ สีน้ำตาลแก่ และมีคำ
ว่า...missing...เติมไปหมด (เนื่องจากอากาศไม่ดี
หรือมีคลื่นรบกวน ทำให้ผู้บันทึกข่าวฟังไม่ชัด ต้องเว้นไว้ เนื้อ
ความจึงไม่ติดต่อกัน) นอกจากนั้นยังอ่านหนังสือ
พิมพ์ภาษาไทยและอังกฤษ เพื่อคัดรวบรวม
ข่าวสำคัญแยกไว้เป็นพวก ๆ ข่าวที่เป็นภาษา
อังกฤษต้องแปลและ ประมวล มา ย่อ เป็น ภาษา
ไทยเสนอให้ ท่าน ผู้ว่า การ อ่าน สัปดาห์ ละ ครั้ง
คิดนอกคอกคำนึงไม่ได้ว่า วิชาวรรณคดีที่ได้
เรียนมาเป็นเวลาหลายปีนั้น ช่างไม่ช่วยในการ
ทำงานนี้เลย!

งานอื่นที่คิดกันได้รับมอบหมายให้ทำอีกก็
คือ การดูแลเก็บแฟ้มเรื่องราวและรายงานของ
ธนาคารและองค์การเครดิตต่าง ๆ ส่วนมาก
เป็นบริษัทญี่ปุ่นชื่อจำยาก หลายสิบ แฟ้มที่ส่งมา
ยังส่วนกันคว้า ตาม พ.ร.บ. ควบคุมเครดิตใน
ภาวะคับขัน พ.ศ. 2486 นอกจากนั้น บางครั้ง
ก็ทำรายชื่อนักหนังสือตำราภาษาอังกฤษ ซึ่งมีอยู่
ไม่ถึง 100 เล่ม รวมทั้งวารสาร Economist
และ Banker เก่า ๆ ที่ได้รับบริจาคจากพนักงาน
ที่เคยไปเรียนที่ประเทศอังกฤษ เวลานี้วาร-

สารที่ได้รับเป็นประจำมีชนิดเดียวคือ Oriental
Economist จากประเทศญี่ปุ่น

งานพิเศษอีกอย่างหนึ่งก็คือ การวางแผนที่
ยุโรปแถบที่กำลังมีการรบพุ่งระหว่างฝ่ายพันธมิตร
มี อังกฤษ อเมริกา และรัสเซีย กับฝ่าย
อักษะ มีเยอรมันและอิตาลี พร้อมทั้งทำธงชาติ
เล็ก ๆ ของทั้ง 2 ฝ่ายติดไว้กับเข็มหมุด เมื่อ
ทำเสร็จแล้วจะนำไปวางไว้บนโต๊ะ ในห้องท่าน
ผู้ว่าการ ได้กล่าวแล้วว่ายังเป็นเวลาระหว่าง
สงคราม ฉะนั้นข่าวที่สนใจฟังกันพิเศษเป็น
ประจำทุกวันจึงเป็นข่าวจากแนวรบ ด้านต่าง ๆ
แทบทุกวันในตอนเช้า คุณประหยัคมักเข้าไป
สนทนากับท่านผู้ว่าการ และช่วยกันบักธงเล็กๆ
ลงบนแผนที่ตามข่าวที่ได้ฟังมาในตอนกลางคืน
วิธีนี้เมื่อมองปราดเดียว ทำให้ ทราบได้ทันทีว่า
ในแนวรบด้านต่าง ๆ นั้น ฝ่ายใดกำลังรุกหรือ
ถอย

ที่กล่าวนี้เป็นสงครามในยุโรปที่อยู่ใกล้ตัว
แต่สงครามที่เกิดขึ้นใกล้ตัว หรือถึงตัวก็ได้
เป็นเรื่องไม่สนุกเลย บ่อยครั้งในระหว่างนั่งทำ
งาน พวกเราต้องสะดุ้งทันทีเมื่อได้ยินสัญญาณ
ภัยทางอากาศ เสียงโหยหวนเย็นเยือกและยาว
นาน เราเรียกกันสั้น ๆ ว่า “หวอมา” หน้าที่
ของคิดันเวลาหวอมาก็คือคุมให้คน มาเก็บแฟ้ม
ควบคุมเครดิตลงในหีบหาวสานใบใหญ่ และ
ให้ 2 คนช่วยกันหาลงไปเก็บในห้องมันคงชั้น
ล่าง คุณประหยัคเป็นนักกีฬาใจกล้าหาญแท้ ๆ

ท่านมักทำงานต่อไปโดยไม่ขยับเขยื้อน พวก
ลูกน้องเป็นห่วงเคยเตือนว่า หวอมา ท่านตอบ
เสียงเป็นปกติว่า “ไต่ยืนแล้ว” แล้วก็ก้มหน้า
ทำงานต่อไป ขณะที่ทุกคนกำลังทยอยกันลง
ไปห้องใต้ดินเพื่อหลบภัย

ในห้องใต้ดินกว้างขวางและสว่างไสว ขณะที่
พนักงานต่างมาชุมนุมกันระหว่างภัยทางอากาศ
พวกผู้หญิงมักถือโอกาสไปนั่งอยู่ด้วยกัน สมัย
นั้นธนาคารมีพนักงานสตรีอยู่ไม่กี่คน ที่รวม
กลุ่มกันอยู่มี คุณประจวบจิตต์ โลจายะ คุณ
เสริมพันธุ์ อัครรักษ์ คุณเปรี๊ยะ สารโกเศศ
คุณเมาริษา สิริพิพัฒน์ และคุณเอนงค์ ศังขวณิช
(เรียงตามลำดับเข้าทำงานก่อนหลัง) ทุกคน
เอบางร่างน้อยและมีได้ใช้นามสกุลที่ใช้กันอยู่
ในปัจจุบันนี้

สถิติ

เมื่อนานการได้ย้ายมาอยู่ที่วัง บางขุนพรหม
ในปี 2488 แล้ว ส่วนกันคว้ามี่สมาชิกเพิ่มขึ้น
อีก ทั้งนี้เพื่อปฏิบัติการตาม พ.ร.บ. การธนาคาร
พาณิชย์ พ.ศ. 2488 ร่วมกับกระทรวงการคลัง
ในตอนนี้จะขอเล่าประวัติ วารสาร ของธนาคาร
สักเล็กน้อย ส่วนกันคว้ามี่ได้เริ่มจัดทำสถิติเรียก
ว่า “Current Statistics” ประกอบด้วยตัว
เลขที่พอหาได้ และตามกำลังเจ้าหน้าที่ที่มีอยู่
ในขณะนั้น แล้วได้พิมพ์ออกเป็นฉบับแรกใน
เดือนมิถุนายน 2490 ในรูปอัดสำเนา อีกปีกว่า
ต่อมาในเดือนธันวาคม 2491 ได้พิมพ์ “ราย

งานข่าวเศรษฐกิจและการเงิน” หรือ Current
Statistics ฉบับปรับปรุงออกเป็นครั้งแรก
ประกอบด้วยภาคประมวลเหตุการณ์ในประเทศ
และต่างประเทศ ภาคบทความ และภาคสถิติ
แต่ยังพิมพ์ในรูปอัดสำเนาตามเดิม เพิ่งมา
เปลี่ยนเป็นรูปเล่ม และ ออกเป็น รายสามเดือน
โดยเรียกชื่อว่า “รายงานเศรษฐกิจไตรมาส” เมื่อ
ปี 2502 อย่างไรก็ดี รายงานนี้กลับเปลี่ยนเป็น
รายเดือนอีกเมื่อ พ.ศ. 2504 และให้ชื่อใหม่ว่า
“รายงานเศรษฐกิจรายเดือน” มีทั้งฉบับภาษา
ไทยและอังกฤษตามที่หน่วยข่าวสารจัดทำอยู่ใน
ปัจจุบันนี้

ระหว่างปี 2491-2492 มีผู้มาร่วมงานที่ส่วน
กันคว้ามี่อีกมาก เรียงตามลำดับได้ดังนี้ คือ คุณ
กรรทอง ชุติมา คุณสมหมาย ชุนตระกูล กับ
คุณสุภาพ ยศสุนทร (ปัจจุบันคุณหญิงสุภาพ ยศสุนทร)
ซึ่งย้ายมาจากส่วนการควบคุมปริวรรต คุณเผด็จ
นิติสิริ คุณวารี พงศ์เวช คุณถวิล คุณตระกูล
และคุณเป๋ย อิงภากรณ์

มีเหตุการณ์อีกเรื่องหนึ่งที่ฉันยังจำได้เสมอ
ในปี พ.ศ. 2492 คณะผู้แทนธนาคารโลกได้
เดินทางเข้ามาเมืองไทยเป็นครั้งแรก เกี่ยวกับการ
เจรจาขอกู้เงินของไทย ซึ่งมี คุณเป๋ย
เป็นหัวหน้าคณะผู้แทนไทย และมีคุณกรรทอง
ด้วย ได้ทราบว่าคณะผู้แทนธนาคารโลกเรียก
ร้องสถิติหลายอย่าง แต่ขณะนั้นตัวเลขต่าง ๆ
ของไทยยังมีอยู่ไม่มากนัก ต้องอาศัยสถิติบาง

อย่างที่มีอยู่มากำหนดหาตัวเลขใหม่ ๆ เช่นจากสถิติพยากรณ์รายปี และรายงานสถิติสินค้าและการเดินเรือของกรมศุลกากร เป็นต้น ในความควบคุมของคุณป๋วยและคุณกรรทอง พนักงานส่วนคั่นคว่ำ ได้ช่วย ทำงาน อยู่ด้วยกัน จนมีค้ำเป็นเวลาแรมเดือน ได้ร่วมทุกข์ ร่วมสุข สนุกสนานกันอย่างเต็มที่ ไม่มีวันจะลืมได้

ห้องสมุด

อยู่มาวันหนึ่ง ในการประชุมของส่วนคั่นคว่ำ คิฉิน จำได้ว่า คุณป๋วย ซึ่งเป็น ผู้ช่วยหัวหน้าส่วนคั่นคว่ำอยู่ในขณะนั้น เป็นผู้กำหนดมอบหมายหน้าที่งานให้แก่ทุกคน และให้คิฉินรับผิดชอบ งานห้องสมุด อย่างเดียว ตั้งแต่นั้นมาหลังจากนั้นคุณป๋วย มอบหนังสือให้เล่มหนึ่ง ชื่อ "British Library of Political and Economic Science-Guide to the Collections" และว่า "จัดห้องสมุดของเราอย่างนี้ก็แล้วกัน" มาถึงเวลาที่กล่าวนี้ ห้องสมุดมีหนังสือตำราและวารสารวิชาการเพิ่มขึ้นมาก เพราะสามารถติดต่อกับประเทศต่าง ๆ ได้แล้ว หลังจาก สงครามโลก ได้ยุติลงเมื่อปี 2489

เมื่อนึกมาถึงเรื่องห้องสมุด ขอเล่าถึงเหตุการณ์ในอดีตบ้าง เพื่อให้มาต่อเนื่องกับเหตุการณ์ในปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงของห้องสมุดนั้น นอกจากห้องสมุดต้องการจะทำหน้าที่ให้บริการผู้ใช้ให้ดีที่สุดแล้ว อาจกล่าวได้ว่า ส่วนใหญ่เกิดจากความต้องการของผู้ใช้เองด้วย ห้อง

สมุดธนาคารจึงได้มีโอกาสทำงานหลายอย่างตามคำจำกัดความที่ UNESCO ให้ไว้ในเอกสาร Standard for Library Service, 1971 ที่ว่า "The special library is a major source of information in the organization it serves. It acquires, organizes, maintains, utilizes and disseminates materials germane to the organization activities." เช่นห้องสมุดจัดทำ Clippings ก็เพราะผู้ใหญ่ประสงค์จะทราบเรื่องเกี่ยวกับธนาคารที่หนังสือพิมพ์ต่าง ๆ นำไปลง และเจ้าหน้าที่ต้องการบทความและข่าวเกี่ยวกับเศรษฐกิจ การเงิน และการธนาคาร การทำ "ย่อข่าวหนังสือพิมพ์ประจำวัน" ก็เพื่อช่วยพนักงานทั่วไปได้ติดตามข่าวต่าง ๆ ให้ทันเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทุกวัน (ปัจจุบันหน่วยข่าวสารจัดทำ) การออก "Monthly Library List" ก็เพื่อให้ผู้อ่านทราบถึง หนังสือ และ เอกสาร ใหม่ที่ห้องสมุดได้รับ ที่จัดทำ "Weekly List of Selected Articles in Periodicals" กับ "ดัชนีวารสารไทยรายเดือน" ก็เพราะผู้อ่านต้องการค้นหาค้นหาบทความในวารสารวิชาการต่าง ๆ ทั้งต่างประเทศและในประเทศ และการทำคู่มือกฎหมาย 3 เล่มเกี่ยวกับการเงิน การธนาคาร ก็เพราะหน่วยงานต่าง ๆ ต้องการหนังสือกฎหมายที่ทันสมัยไว้ใช้อ้างอิงได้ทันที กล่าวโดยสรุป งานที่ห้องสมุดทำ ไม่ว่าจะเป็นการจัดหา การอ่านเพื่อแบ่งแยกประเภทเรื่องในหนังสือ วารสาร และ

เอกสารสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ก็เพื่อเผยแพร่ให้ผู้อ่านทราบ และเพื่อเตรียมไว้ให้พร้อมเมื่อผู้อ่านต้องการ

อย่างไรก็ดี เมื่อวิทยาการยังก้าวหน้าต่อไป ห้องสมุดย่อมต้องติดตามผู้อ่านต่อไปอีก วิชาการห้องสมุดเองก็มี ได้ ทยุคยังอยู่เพียงเท่านั้น ยังมีพื้นที่เราจะนำโสตทัศนวัสดุเข้ามาใช้ในห้องสมุดธนาคาร Automation ก็เข้ามาในวงการห้องสมุดแล้ว ต่อไปนักวิชาการอาจขอร้องให้ห้องสมุดค้นคว้าเรื่องที่ยากยิ่งไปกว่า Econometric models และห้องสมุดก็จะต้องตอบสนองตามวิธีการใหม่ๆ อย่างไรก็ดีเมื่อถึงเวลานั้น คงจะตกเป็นภาระของเจ้าหน้าที่รุ่นหลังที่จะคิดจะทำต่อไป

ห้องสมุดธนาคาร มิได้มี แต่หนังสือ วิชาการเท่านั้น แต่ยังมีหนังสือประเภทสำหรับให้พนักงานได้อ่านอารมณ์บ้าง คือ หนังสือไทยจำพวกสารคดี

และวรรณคดี ห้องสมุดได้จัดหนังสือเหล่านี้มาให้อ่านตั้งแต่ปี 2500 โดยเห็นว่าในเมืองไทยประชาชนไม่มีห้องสมุดที่จะไปยืม หนังสืออ่านได้อย่างในบางประเทศ หนังสือประเภทนี้ทำให้พนักงานทั่วไปมายืม หนังสือจาก ห้องสมุด เพิ่มขึ้นหลายเท่า

ลำพังงานห้องสมุดเอง คิดกันเห็นว่าไม่มีสิ่งไหนน่าประทับใจเป็นพิเศษ แต่การติดต่อกับผู้มาใช้ห้องสมุดช่างเป็นงานที่น่าสนใจจริงๆ เพราะทำให้ได้เรียนรู้ในอรรถาธิบาย ได้รับมิตรจิต และได้สร้างมิตรภาพ

เมื่อได้เล่าเรื่องเก่ามา จนถึงเรื่องใหม่ในปัจจุบันดังนี้แล้ว ก็จะขอยุติลงเพียงเท่านั้น ความจริงเรื่องเก่าๆ ยังมีอีกมาก แต่ยังไม่ถึงเวลาอันควรจะนำมาเปิดเผย คิดกันจึงขอสงวนไว้ในความทรงจำต่อไป...

“.....เจ้าหน้าที่ทุกคนตั้งแต่ผู้ว่าราชการธนาคารตลอดลงมาถึงเสมียนพนักงาน มีส่วนรับผิดชอบตามขนาดตามส่วน และทุกคนมีส่วนที่จะให้เกิดความเจริญหรือเกิดความเสื่อม.....”